

Zpráva o šetření

ve věci vysokoškolského studia studenta se zdravotním postižením

Pan A. (dále také „stěžovatel“) se na mě obrátil v červenci 2015, kdy aktuálně řešil možnost podat žádost o přezkum rozhodnutí o ukončení studia na vysoké škole. Stěžovatel byl předtím studentem posledního ročníku bakalářského studia fakulty X. (dále také „fakulta“) vysoké školy Y. (dále také „univerzita“). Stěžovatel je osobou se zdravotním postižením. V raném dětství utrpěl mozkovou obrnu, což s sebou přináší omezení v podobě častých bolestí hlavy, únavového syndromu, ale i poruch soustředění a všípivosti. Stěžovatel nadto v dubnu 2015 prodělal infekční onemocnění, které ve svém důsledku tyto symptomy ještě umocnilo. Poněvadž univerzita svými kroky nezohlednila doporučení lékaře k poskytnutí delší doby k přípravě na zkoušku a odložení státní závěrečné zkoušky, bylo po dvou neúspěšně čerpaných pokusech stěžovatelovo studium ukončeno. Tím se stěžovatel cítí dotčen a jednání univerzity považuje za diskriminační z důvodu jeho zdravotního postižení.

Na základě zákona o veřejném ochránci práv¹ působím mimo jiné i v oblasti práva na rovné zacházení a ochrany před diskriminací.² Zabývala jsem se proto tím, zda se univerzita dopustila diskriminace v rozporu s antidiskriminačním zákonem.³ Zároveň musím konstatovat, že nejsem oprávněna posuzovat záležitosti, které spadají toliko do oblasti akademické samosprávy vysokých škol. Ani postup orgánů vysokých škol ale není vyňat z působnosti antidiskriminačního zákona a tyto orgány musejí vykonávat činnost v souladu se zásadou rovného zacházení a zákazem diskriminace.⁴

A. Shrnutí závěrů

Ve vztahu k osobám se zdravotním postižením má univerzita v rámci vysokoškolského studia povinnost přijímat tzv. přiměřená opatření.⁵ Jde totiž o jednu ze služeb poskytovaných veřejnosti, na něž se povinnost k přiměřeným opatřením vztahuje. Univerzita tak má zajistit, aby i student se zdravotním postižením měl plný přístup ke vzdělání a odborné přípravě na své budoucí povolání na rovnoprávném základě s ostatními. Pokud vysoká škola takové povinnosti nedostojí, může se dopustit nepřímé diskriminace osob se zdravotním postižením.

Univerzita v letním semestru 2015 odmítla vhodně přizpůsobit studijní podmínky potřebám stěžovatele, jenž je osobou se zdravotním postižením, což ve svém důsledku vedlo k ukončení jeho studia.

1 Zákon č. 349/1999 Sb., o veřejném ochránci práv, ve znění pozdějších předpisů.

2 Ustanovení § 1 odst. 5 ve spojení s ustanovením § 21b zákona o veřejném ochránci práv.

3 Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

4 KVASNICOVÁ, Jana, ŠAMÁNEK, Jiří a kol. *Antidiskriminační zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, ISBN 978-80-7478-879-6, s. 60.

5 Ustanovení § 3 odst. 2 antidiskriminačního zákona.

Dospěla jsem k přesvědčení, že se univerzita dopustila nepřímé diskriminace stěžovatele tím, že i přes dostatek informací a možností selhala ve své povinnosti zohlednit zdravotní postižení stěžovatele a aktivně přijmout určitá přiměřená opatření.

B. Skutková zjištění

Informace o níže popsaných událostech jsem čerpala z vyjádření stěžovatele, zpráv ošetřujícího lékaře, ale i vyjádření rektora univerzity.

Stěžovatel prodělal v dubnu 2015 infekční onemocnění, jehož důsledky souvisejí s jeho zdravotním postižením. Lékař doporučil univerzitě ke stěžovateli přistupovat individuálně, poskytnout mu celou dobu zkouškového období, tedy do srpna 2015, ke splnění jeho povinností, a umožnit mu odklad státních závěrečných zkoušek až na příští rok. Dle univerzity měly ale zprávy lékaře pouze medicínský, doporučující charakter, proto konkrétní navrhovaná studijní opatření nezavedla.

V květnu 2015 stěžovatel skládal v řádném termínu zkoušku z předmětu Z., ale neuspěl. Na základě domluvy se zkoušející se měl k prvnímu opravnému termínu dostavit zhruba o týden později, nicméně výsledek prvního termínu zapsala zkoušející do informačního systému (dále také „IS“) až v tento den, proto se stěžovatel nemohl zapsat k domluvenému opravnému termínu. V této době také podal stěžovatel vedení fakulty žádost o nalezení takového studijního postupu, jenž bude vhodný k řešení situace, kdy ke státní závěrečné zkoušce plánuje stěžovatel přistoupit až v červnu 2016 a má momentálně nadále jednu nesloženou zkoušku.

Zároveň vznesl stěžovatel i žádost o stanovení jiného zkušebního termínu, jejíž přílohou byl i lékařský posudek. Termín byl stanoven v prvním týdnu června 2015. V informačním dopisu o stanovení tohoto termínu nebylo uvedeno, že půjde o zkoušení před komisí a že půjde o poslední možný termín skládání zkoušky. Tento termín byl stanoven tak, že stěžovateli ode dne jeho stanovení vznikly tři dny na přípravu.

Ještě v červnu 2015 provedla studijní referentka kontrolu průchodu studiem, při níž bylo shledáno, že stěžovatel nemá splněny studijní povinnosti (dosud nemá absolvovanou předmětnou zkoušku). Stěžovatel dle předchozí praxe předpokládal, že kontrola průchodu studiem vůči jeho osobě proběhne až v srpnu 2015, poněvadž neplánoval konat státní závěrečnou zkoušku již v červnu 2015. Ani termín této červnové kontroly se ale toho času nenacházel v platném harmonogramu studia, tedy s ní stěžovatel nebyl takto seznámen. Dle univerzity měl stěžovatel o posun kontroly zvláště žádat. Takto provedenou kontrolou přišel stěžovatel o možnost druhého opravného termínu předmětné zkoušky, jehož má dle studijního řádu právo využít.

Děkanka fakulty ještě téhož dne vydala rozhodnutí o ukončení studia. To se tak stalo ještě dříve, než byla potvrzena správnost údajů v IS.

Na základě žádosti stěžovatele provedl rektor univerzity přezkum rozhodnutí o ukončení studia. Po vyhodnocení nastalých událostí rozhodl v září 2015 o zamítnutí žádosti stěžovatele, a potvrdil tak rozhodnutí děkanky o ukončení studia.

Rektor celý postup fakulty a nepřijetí jakýchkoli přiměřených opatření ve prospěch stěžovatele odůvodnil zejména tím, že si stěžovatel nepodal za celou dobu studia žádost o zařazení do „Systému studia se specifickými potřebami“ dle příslušné směrnice rektora.

Jen pokud by sem byl zařazen, univerzita by mu poskytla některé speciální služby a individuální přístup při plnění studijních povinností. Stěžovateli ale, ač pravidelně dokládal z poplatkových důvodů lékařská potvrzení, nebylo sděleno, že by o něco takového měl žádat. Zároveň obdobnou informaci nenalezl ani na webových stránkách univerzity, fakulty, a ani ji nezaregistroval v IS. Systém studia se specifickými potřebami pak nepředstavuje jakékoli snížení studijních nároků vůči zařazenému studentovi. Je třeba doplnit, že ani pověření pracovníci Kanceláře veřejného ochránce práv nebyli schopni příslušnou směrnicí rektora jednoduchým a intuitivním způsobem na webových stránkách univerzity nalézt, a tedy se s jejím obsahem seznámit.⁶ Tím samozřejmě nevylučuji, že je reálně přístupná pouze studentům prostřednictvím IS. Jsem však přesvědčena o tom, že by směrnice měla být jednoduše a intuitivně přístupná i uchazečům o studium, ale i dalším osobám, které do vnitřního IS nemají přístup.

C. Právní hodnocení

Dospěla jsem k závěru, že se univerzita dopustila nepřímé diskriminace stěžovatele tím, že odmítla přizpůsobit stěžovateli studijní podmínky, aniž existoval ospravedlnitelný důvod ke zproštění se této povinnosti. K tomuto závěru jsem přistoupila po pečlivé úvaze z následujících důvodů.

C.1 Zdravotní postižení jako diskriminační důvod

Zdravotním postižením se rozumí tělesné, smyslové, mentální, duševní či jiné postižení, které brání nebo může bránit osobám v jejich právu na rovné zacházení.⁷ To vychází z tzv. sociální definice zdravotního postižení, jež má svůj základ v Úmluvě OSN o právech osob se zdravotním postižením (dále také „Úmluva“). Zdravotním postižením je v jejím smyslu dlouhodobé fyzické, duševní, mentální či smyslové postižení, které v interakci s různými překážkami může bránit plnému a účinnému zapojení osob se zdravotním postižením do společnosti na rovnoprávném základě s ostatními.⁸ Pojem zdravotního postižení je pak výsledkem vzájemného působení mezi osobami s postižením a bariérami v postojích a prostředí.⁹ Omezení, jež osobám se zdravotním postižením vznikají, nejsou vázána přímo na nepříznivý zdravotní stav, nicméně vznikají ve společnosti a okolním prostředí, jež je rigidní a osobám se zdravotním postižením není přizpůsobené.¹⁰ Teprve účelným aktivním přizpůsobováním okolního prostředí osobám se zdravotním postižením může dojít k jejich začlenění do společnosti a různých sociálních procesů, včetně vzdělávacího procesu, na rovnoprávném základě s ostatními.

Stěžovateli byla diagnostikována choroba, jejíž příznaky přetrvávají do současnosti a limitují jej ve všech oblastech jeho života. Není tak pochyb o tom, že je stěžovatel osobou

6 Lze se přitom domnívat, že podmínky, při jejich splnění univerzita přistupuje k studentovi jako ke studentovi se speciálními potřebami či nároky, by měly být transparentní a veřejně dostupné, tak jako tomu je v případě dalších vysokých škol.

7 Ustanovení § 5 odst. 6 antidiskriminačního zákona.

8 Ustanovení čl. 1 Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením, přijatá Valným shromážděním OSN 13. prosince 2006 v New Yorku, vyhlášená pod č. 10/2010 Sb. m. s.

9 Tamtéž, preambule, písm. e).

10 KVASNICOVÁ, Jana, ŠAMÁNEK, Jiří a kol. *Antidiskriminační zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2015, ISBN 978-80-7478-879-6, s. 217.

se zdravotním postižením ve smyslu antidiskriminačního zákona. Existují tak bariéry v sociálním okolí, jež stěžovatele limitují v plném zapojení do nejrůznějších sociálních procesů, tedy i do procesu vzdělávacího.

C.2 Přiměřená opatření pro osoby se zdravotním postižením v oblasti vysokoškolského vzdělávání

Univerzita má vzhledem ke studentům se zdravotním postižením povinnost přijmout přiměřená opatření, která efektivně zajistí, aby mohli využívat vysokoškolského vzdělání. V konkrétním případě taková opatření univerzita vzhledem ke stěžovateli nepřijala.

Právo na rovné zacházení, mimo jiné v oblasti přístupu ke vzdělání a při jeho poskytování, upravuje antidiskriminační zákon.¹¹ Kromě obecného požadavku na rovné zacházení stanoví i specifické aktivní povinnosti ve vztahu k osobám se zdravotním postižením. Diskriminaci tak může znamenat i odmítnutí či opomenutí přijmout tzv. přiměřená opatření pro osoby se zdravotním postižením, aby mohly využít služeb určených veřejnosti.¹² Takovou službou je i poskytování vysokoškolského vzdělávání.¹³ Mimoto nutnost poskytovat tzv. přiměřené úpravy vyplývá i z Úmluvy, jež v této souvislosti výslovně hovoří o přístupu k obecnému terciárnímu vzdělání a přípravě na výkon budoucího povolání,¹⁴ kam lze nesporně řadit i studium na vysoké škole.

Smysl těchto přiměřených opatření (či přiměřených úprav) vyvstává na sociálním charakteru zdravotního postižení. Rigidní sociální prostředí, jež osobu se zdravotním postižením obklopuje a odmítá se přizpůsobit jejím potřebám, způsobuje takové osobě obtíže v běžném životě a v začlenění do nejrůznějších sociálních procesů, včetně procesu vzdělávacího.¹⁵ Společnost je tedy povinna tato aktivní opatření vůči osobám se zdravotním postižením činit proto, aby bylo umožněno jejich plné sociální začlenění.

Přestože lékař vzhledem ke zdravotnímu postižení stěžovatele doporučoval, aby mu byla poskytnuta delší doba na studijní přípravu a aby byl termín konání státní závěrečné zkoušky odložen, univerzita tak neučinila. Její vedení toto nezohlednilo ani v rámci přezkumu rozhodnutí o ukončení studia. Naopak vzhledem k výše uvedenému činila univerzita jednotlivé faktické kroky směřující k ukončení studia stěžovatele.

Univerzita měla povinnost přijmout přiměřená opatření, jež zdravotní stav stěžovatele v souvislosti s jeho zdravotním postižením vyžadoval. Tím, že tato opatření nepřijala, nebyly specifické studijní potřeby stěžovatele reflektovány a nebylo mu umožněno studium ukončit na rovnoprávném základě s ostatními. To vše i přesto, že měla univerzita dostatek informací

11 Ustanovení § 1 odst. 1 písm. i), § 1 odst. 3 a § 2 odst. 3 antidiskriminačního zákona.

12 Ustanovení § 3 odst. 2 antidiskriminačního zákona.

13 Teleologický výklad totiž svědčí extenzivnímu jazykovému pojetí kategorie „služba určená veřejnosti“, tedy se sem vysokoškolské vzdělání podřadí. Jde bezesporu o službu, tedy výkon, jenž je odlišný od zboží, kapitálu i osob, což odpovídá negativní definici služby obsažené v primárním právu Evropské unie, konkrétně v čl. 57 Smlouvy o fungování Evropské unie, ve znění Lisabonské smlouvy pozměňující Smlouvu o Evropské unii a Smlouvu o založení Evropského společenství, podepsaná v Lisabonu dne 13. prosince 2007, ve znění pozdějších protokolů. Veřejná povaha se pak odvíjí od charakteru veřejných vysokých škol, jež jsou zákonem zřízenými veřejnoprávními subjekty.

14 Ustanovení čl. 24 odst. 5 Úmluvy OSN o ochraně práv osob se zdravotním postižením.

15 BOUČKOVÁ, Pavla a kol. *Antidiskriminační zákon. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-315-8, s. 89.

o zdravotním stavu stěžovatele a jasná odborná doporučení o tom, jak by bylo vhodné ke stěžovateli v rámci studia přistupovat. Student opakovaně doložil zdravotní potvrzení v souvislosti s poplatkovou povinností a poté se žádostí domáhal řešení své konkrétní studijní situace v souvislosti s ukončením studia, doložil i další, již konkrétní potvrzení, které zahrnovalo i doporučení lékaře vzhledem k dalšímu průběhu jeho studia.

Ač lékař nemůže závazně stanovit, jaká má univerzita přijmout konkrétní vzdělávací opatření, jeho doporučení by měla být návodem a motivem kvážení potřeb studenta se zdravotním postižením a východiskem posouzení, zda v daném případě existuje povinnost k přijetí konkrétních přiměřených opatření. Univerzita v daném případě měla zejména stěžovatele informovat o formálních úkonech souvisejících se zařazením do systému studia se specifickými potřebami, aby bylo možné přiléhavě studijní situaci stěžovatele řešit. I přesto, že jsem si vědoma obecné povinnosti studentů seznámit se s vnitřními předpisy univerzity samostatně, v situaci, kdy stěžovatel předložil lékařské zprávy a žádal konkrétní úpravy, bylo žádoucí stěžovatele informovat o vhodných a přiléhavých řešeních.

Oceňuji však, že univerzita zavedla obecný rámec pro studenty se zdravotním postižením (systém studia se specifickými potřebami). Ten totiž přispívá k vyšší předvídatelnosti a právní jistotě těchto studentů. Na druhou stranu fakticita musí z důvodu ochrany těchto osob převážet nad formálními úkony. Zavedení speciálního systému nezbavuje vysokou školu povinnosti přijmout přiměřená opatření vůči studentovi se zdravotním postižením. Pokud student sám nepožádal o zařazení do univerzitou vytvořené kategorie „studentů se specifickými potřebami“, měla v daném případě univerzita dost informací k tomu, aby studenta poučila o existenci systému studia se specifickými potřebami a o potřebnosti se do tohoto systému formálním úkonem zařadit.¹⁶ Na tomto případě se navíc ukazuje, že student se zdravotním postižením může studovat i bez toho, aniž potřeboval přijmout jakákoli vyrovnávací opatření. Ke změně situace však může dojít náhle a je pak na vysoké škole, aby flexibilně reagovala.

C.3 Rozsah povinnosti přijímat přiměřená opatření ve vztahu k osobám se zdravotním postižením

Přiměřená opatření, jež by stěžovateli umožnila dokončit vzdělávací proces a naplnit jeho cíle, nepředstavují pro univerzitu nepřiměřené zatížení, a univerzita se tak nemohla zprostit jejich přijetí.

Povinnosti přijmout přiměřené opatření se povinné subjekty mohou zprostit tehdy, pokud by přijetí takového opatření představovalo nepřiměřené zatížení.¹⁷ Při rozhodování, zda konkrétní opatření ve prospěch osoby se zdravotním postižením představuje nepřiměřené zatížení, musí pak povinný subjekt brát v úvahu míru užtku opatření, jeho finanční únosnost, případně zda existují náhradní opatření, která by potřeby osoby se zdravotním postižením uspokojila.¹⁸ Protože se nacházíme v oblasti služeb poskytovaných veřejnosti, musí mít nutně přiměřené opatření ve vztahu ke konkrétní osobě

¹⁶ Případně podat žádost o zařazení do zmíněného systému.

¹⁷ Ustanovení § 3 odst. 3 antidiskriminačního zákona.

¹⁸ Tamtéž.

individuální charakter, a není tedy vhodné výlučně spoléhat na obecně nastavená pravidla pro studenty se specifickými potřebami. Povinnost přijmout přiměřené opatření se rovněž nevztahuje na situace, kdy existuje zákonný limit, jehož překročení ve prospěch osoby se zdravotním postižením by zároveň znamenalo porušení zákona.

Lékař univerzity v daném případě doporučil, aby přijala opatření ve formě delšího časového intervalu ke zvládnutí studijních povinností. Ta v praxi zahrnovala, s přihlédnutím k individuálním potřebám stěžovatele, i umožnění čerpat druhý opravný termín předemtné zkoušky a dále opatření spočívající v odkladu státní závěrečné zkoušky.

Z výše uvedeného vyplývá, že takto vymezená opatření nejsou finančně neúnosná, jejich užitek je pro stěžovatele vysoký a neexistuje žádné náhradní opatření, prostřednictvím něhož by bylo možné dosáhnout stejného výsledku. Tímto výsledkem je zejména zajištění toho, aby se stěžovatel mohl vzhledem ke svým specifickým potřebám zapojit do vzdělávacího procesu na rovnoprávném základě s ostatními studenty a mít možnost na tomto základě vzdělávací proces zároveň zdárně ukončit. V rámci zákona o vysokých školách¹⁹ si rovněž nejsem vědoma ustanovení, které by výslovně omezovalo, do kdy musí být provedena kontrola studia, nebo ustanovení, které by znemožňovalo prodloužit zkouškové období do konce srpna. V daném případě se tedy univerzita nemohla přijetí přiměřeného opatření zprostit.

D. Informace o dalším postupu

Vzhledem k výše uvedenému doporučuji univerzitě v návaznosti na ustanovení § 21b písm. c) zákona o veřejném ochránci práv, **aby se stěžovateli omluvila a jednala se stěžovatelem o případné možnosti studium dokončit, například na základě nového přijímacího řízení a uznání úspěšně absolvovaných předmětů. Dále doporučuji se stěžovatelem jednat o finanční částce, kterou ve formě poplatků univerzitě složil, i přestože mu nebylo umožněno poslední ročník bakalářského studia dostudovat.**

Jako vhodný způsob řešení nastalé situace mezi oběma stranami by mohla být mediace. Jde o způsob řešení sporů, jehož výsledkem je smírná, kompromisní dohoda za účasti třetí nezávislé osoby.

Zprávu zasílám stěžovateli A. a rektorovi vysoké školy Y. panu B. Pokud se některá ze stran bude chtít k mým závěrům vyjádřit, může tak učinit do 30 dnů od doručení zprávy.

Brno, dne 24. května 2017

Mgr. Anna Šabatová, Ph.D., v. r.
veřejná ochránkyně práv
(zpráva je opatřena elektronickým podpisem)

¹⁹ Zákon č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.